

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci navrhovateľa **O.**, bývajúceho v R., zastúpeného advokátmi J., so sídlom v K. a J., so sídlom v K. **o pozbavenie A. spôsobilosti na právne úkony**, bývajúceho v R., zastúpeného opatrovníčkou Obcou Ruská Nová Ves a advokátom J., v P., vedenej na Okresnom súde Prešov pod sp. zn. 24 Ps 7/2012, na dovolanie A. proti rozsudku Krajského súdu v Prešove z 8. apríla 2014 sp. zn. 12 CoP 4/2014, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky **z r u š u j e** rozsudok Krajského súdu v Prešove z 8. apríla 2014 sp. zn. 12 CoP 4/2014, rozsudok Okresného súdu Prešov z 18. júna 2013 č. k. 24 Ps 7/2012-61 a dopĺňací rozsudok Okresného súdu Prešov z 2. októbra 2013 č. k. 24 Ps 7/2012-85 a vec vracia Okresnému súdu Prešov na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

Okresný súd Prešov rozsudkom z 18. júna 2013 č. k. 24 Ps 7/2012-61 obmedzil A. v spôsobilosti na právne úkony v rozsahu, že nie je spôsobilý samostatne konať a vystupovať pred úradmi a inštitúciami, uzatvárať zmluvy a dohody, nie je spôsobilý uzatvárať samostatne zmluvy a dohody finančného a majetkového charakteru, nie je spôsobilý samostatne preberať dôchodok a disponovať finančnými prostriedkami a majetkovými hodnotami nad 60 €. Ustanovil A. za opatrovníka O. dňom právoplatnosti rozsudku. Opatrovník je oprávnený a povinný zastupovať pred správnymi, štátnymi orgánmi, spravovať jeho majetkové záležitosti s tým, že rozhodovanie vo veciach, ktoré nie sú bežné, podliehajú schváleniu súdu. Uložil opatrovníkovi, aby podával správy o osobe opatrovanca a účty zo správy jeho majetku, vždy do 30.6. a 31.12. v každom roku. Štátu nepriznal náhradu trov konania. Vyslovil, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov konania. Vo veci aplikoval ustanovenia § 10 ods. 2 a § 26 Občianskeho zákonníka a ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku (§ 189 a 189a

O.s.p). V dôvodoch rozsudku (mimo iného) uviedol: „Vychádzajúc zo záverov znaleckého posudku súd dospel k záveru, že odporca sústavne nadmerne požíval alkoholické nápoje. V konaní nadmernosť posudzoval z následkov odporcu. Bolo preukázané, že požívanie alkoholických nápojov spôsobuje u odporcu obmedzenie schopnosti robiť právne úkony. Podľa názoru sudu má odporca trvalo zníženú schopnosť robiť právne úkony. Vo výroku súd výslovne určil, ktoré právne úkony odporca nesmie vykonávať. Úplné a spoľahlivé zistenie o osobných pomeroch odporcu umožňuje znalkyni, aby konfrontovala výsledky svojho odborného vyšetrenia s ostatnými poznatkami a aby na základe tejto konfrontácie bezpečne usúdila, do akej miery prejavy duševnej choroby vyžadujú pozbavenie prípadne obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Súd mal možnosť presvedčiť sa na pojednávaní v priebehu výsluchu odporcu o spôsobe jeho života, jeho schopnosti komunikovať a odpovedať aj na nepredvídateľné otázky, presvedčil sa o jeho názoroch na život, na existenčné otázky a na názory na riešenie rôznych životných situácií. Súd závery znaleckého dokazovania hodnotil v spojení s ďalšími dôkazmi, akými je výsluch účastníkov konania Súd vychádzal pri rozhodovaní o obmedzení spôsobilosti na právne úkony odporcu zo zistení urobených na základe posudku znalca v súvislosti s ostatnými výsledkami dokazovania. Súd starostlivo skúmal vplyv požívania alkoholických látok na celkové konanie a činy odporcu v rodine, v jeho spoločenskom styku s okolím s prihliadnutím na jeho osobné, rodinné, majetkové, zárobkové a iné pomery. Súd posudzoval schopnosť robiť právne úkony odporcu s prihliadnutím na individuálne pomery odporcu a jeho sociálnu stránku prostredia, v ktorom žije. Následne súd dospel k záveru, že sú splnené podmienky na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Súd konštatuje, že obmedzením spôsobilosti na právne úkony súd sledoval záujem samotného odporcu. Vychádzajúc z uvedených skutočností dospel súd k záveru, že odporca pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov nie je spôsobilý samostatne konať a vystupovať pred úradmi a inštitúciami, uzatvárať zmluvy a dohody, uzatvárať zmluvy a dohody finančného a majetkového charakteru, zároveň nie je spôsobilý samostatne preberať dôchodok a disponovať finančnými prostriedkami a majetkovými hodnotami nad 60 EUR. Z týchto dôvodov súd obmedzil jeho spôsobilosť na právne úkony v uvedenom smere. Za opatrovníka mu ustanovil navrhovateľa (syna). Opatrovník je oprávnený a povinný za neho robiť právne úkony a spravovať jeho majetok“. O trovách štátu rozhodol podľa § 191 ods. 1 O.s.p., o trovách účastníkov rozhodol podľa § 146 ods. 1 písm. a/ O.s.p.

Okresný súd Prešov doplniacím rozsudkom z 2. októbra 2013 č. k. 24Ps 7/2012-85 rozhodol, že A. nie je spôsobilý samostatne disponovať s finančnými prostriedkami a

majetkovými hodnotami *nad 60 € mesačne*. Vyslovil, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov konania. Jeho vydanie odôvodnil chýbajúcim údajom o časovom úseku v dopĺňujúcom rozsudku, počas ktorého je žalovaný spôsobilý disponovať s finančnými prostriedkami a majetkovými hodnotami do 60 €.

Na odvolanie A. Krajský súd v Prešove rozsudkom z 8. apríla 2014 sp. zn. 12 CoP/ 4/2014 rozsudok súdu prvého stupňa v znení dopĺňacieho rozsudku zmenil tak, že spôsobilosť na právne úkony A. obmedzil tak, že tento nie je spôsobilý nakladať s finančnými prostriedkami nad sumu 50 € mesačne, uzatvárať právne úkony týkajúce sa nehnuteľností, zaťažovať svoj majetok, prenajímať ho, zamieňať, uzatvárať spotrebiteľské zmluvy, uzatvárať zmluvy, z ktorých by vyplývala povinnosť plnenia prevyšujúca sumu 50 € na preberanie odplaty z pracovnoprávných a obdodných zmlúv prevyšujúcej 50 € mesačne, na preberanie starobného dôchodku, na disponovanie s majetkovými hodnotami nad 50 €. V zostávajúcej časti žalobu zamietol. A. ustanovil opatrovníka O. (navrhovateľa), ktorý je oprávnený a povinný ho zastupovať v úkonoch, v ktorých je obmedzený, spravovať jeho majetok a preberať jeho starobný dôchodok, dňom právoplatnosti rozsudku. Opatrovníkovi uložil povinnosť raz ročne k 1.7., počnúc 1.7.2015, predkladať súdu správu o zdravotnom stave a spravovaní majetku A.. Štátu nepriznal náhradu trov konania. Vyslovil, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov odvolacieho konania. Dokazovaním vykonaným súdom prvého stupňa a doplneným v priebehu odvolacieho konania (na pojednávaniach 20. marca 2014 a 8. apríla 2014) dospel k záveru, že A. z dôvodu požívania alkoholu má čiastočne obmedzenú spôsobilosť na právne úkony, pretože nedostatočne si po požití alkoholu uvedomuje následky svojho konania a najmä dôsledky ekonomické či morálne, vyplývajúce z jeho chovania pod vplyvom alkoholu. Súdna znalkyňa v znaleckom posudku konštatovala, že u A. je zachovaná kritickosť úsudku, schopnosť postrehovania, chápe svoju situáciu, ale na druhej strane po požití alkoholu sú tieto schopnosti výrazne obmedzené, keď sa už nekontroluje, čo má dosah jednak na fyzickú stránku jeho osobnosti, keď neudržiava moč a stolicu, ale na druhej strane preto, aby získal nejaké peniaze sa zaväzuje, vytvára dlhy, ktoré neplatí a potenciálne vytvára situáciu, keď sám seba vedie k neželaným dôsledkom – postihu jeho majetku, resp. vytvárania negatívneho dojmu proti jeho osobe v najbližšej rodine, či okolí. Ani znalkyňou nebola popretá spôsobilosť A. na právne úkony, ale tento názor zo záveru znaleckého posudku (č. 1. 29 spisu) sa mení v dôsledku konfrontácie na okresnom súde s tým, že u A. je možné čiastočne obmedziť spôsobilosť na právne úkony v závislosti od tých úkonov, ktoré robí A.

a sú spôsobilé ho poškodzovať ekonomicky, morálne. V konaní nebolo preukázané, že A. nie je spôsobilý na bežné úkony. Sám, resp. za pomoci tretích osôb si vybavoval dôchodkové záležitosti, chápe základné právne vzťahy, týkajúce sa uzatvárania obchodov, pracovných zmlúv, ale problém nastáva vtedy, keď odporca má k dispozícii určité finančné čiastky, z ktorých môže financovať nákup alkoholu a následne ho konzumovať s negatívnym dopadom. Preto obmedzenia pre alkoholizmus odporcu majú byť smerované skôr k rozsahu disponovania A. s finančnou hotovosťou, ale za predpokladu, že sa zachová určitá primeranosť možnosti A. nakladať s majetkovými hodnotami do určitej sumy. To vytvorí hranicu zamedzenia ohrozenia a zneužitia peňažnej hotovosti, nakupovať si za to alkohol. Preto okresný súd, ak v rozsudku z 18. júna 2013 obmedzil spôsobilosť odporcu na samostatné konanie a vystupovanie pred úradmi a inštitúciami na samostatné uzatvorenie zmlúv a dohôd, nerozhodol správne, pretože vykonané dokazovanie nepreukázalo nespôsobilosť odporcu vybavovať bežné záležitosti občianskeho života, teda aj komunikáciu s úradmi, súdmi a pod. Rovnako nie je obmedzená spôsobilosť odporcu na uzatváranie záväzkov aj pracovnoprávných, ak si A. privyrába popri dôchodku, ale treba mu zamedziť nakladaním s finančnou hotovosťou nad sumu 50 € mesačne. Z týchto dôvodov dovolací súd zmenil rozsudok súdu prvého stupňa, ustanovil odporcovi opatrovníka, stanovil jeho povinnosti a rozhodol o trovách účastníkov konania a štátu.

Uvedený rozsudok odvolacieho súdu napadol dovolaním A.. Uviedol, že postupom súdu mu bola v konaní odňatá možnosť konať pred súdom v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p., konanie je postihnuté inou vadou majúcou za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.) a napadnuté rozhodnutia spočívajú na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Odňatie možnosti konať pred súdom videl dovolateľ v tom, že a/ súd prvého stupňa nevykonal navrhnuté dokazovanie výsluchom svedkyne D., b/ súdy sa nevysporiadali so závermi znaleckého posudku, tieto nekonfrontovali s vykonaným dokazovaním na pojednávaní, c/ rozsudky súdov nezodpovedajú § 157 ods. 2 O.s.p., sú nepreskúmateľné a arbitrárne, lebo „nijako neodôvodňujú hranicu obmedzenia spôsobilosti“, ani zmenu prvostupňového rozhodnutia týkajúcu sa „hranice obmedzenia“, d/ odvolací súd nerešpektoval žiadosť odporcu o odročenie pojednávaní pre jeho vážne zdravotné problémy deklarované všeobecnou lekárkou. Rozhodnutie súdu prvého stupňa neobsahuje dôvody, pre ktoré dospel k danému právnomu záveru, ktoré skutočnosti považoval za preukázané a ktoré nie, z ktorých dôkazov vychádzal, ktoré vzal za preukázané a ktoré nie a ako vec právne posúdil a podľa ktorých právnych ustanovení. Takéto odôvodnenie neobsahuje ani

rozhodnutie súdu odvolacieho, nie je možné ani konštatovať, že by rozhodnutie spočívalo v správnom právnom posúdení veci. Rozsudok súdu je v tomto prípade rozsudkom nepreskúmateľným a arbitrárnym. V danej veci súd prvého stupňa rozhodol o celej prejednávanej veci a preto nebol dôvod postupovať v zmysle § 166 O.s.p. vydaním doplňujúceho rozsudku. Za zmätočný označil dovolateľ postup odvolacieho súdu, ktorý zmenil rozsudok súdu prvého stupňa, vo výroku avšak neoznačil konkrétne rozhodnutie súdu (či dochádza k zmene rozhodnutia 27 Ps 7/2012-61 z 18. júna 2014 alebo rozhodnutia 24 Ps 7/2012-85 z 2. októbra 2014). Súd z vykonaných dôkazov dospel k nesprávnym skutkovým zisteniam, v konaní nebolo preukázané, že A. trpí duševnou poruchou a že v dôsledku občasného požívania alkoholu by nemal byť schopný robiť akékoľvek právne úkony. Aby takéto zásadné obmedzenie ľudských práv bolo primerané sledovanému cieľu, musí byť takýto zásah čo najužší, týkajúci sa len tých úkonov, u ktorých je podľa objektívneho znaleckého posudku zistené, že ich daná osoba nie schopná vykonať. Žiadne také úkony znalkyňou označené neboli. Pre rozhodnutie o obmedzení alebo pozbavení spôsobilostí na právne úkony musí mať súd presvedčivé dôkazy, že daná osoba nie je schopná sa o seba postarať. Navrhol preto, aby dovolací súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec vrátil tomuto súdu na ďalšie konanie.

Navrhovateľ vo vyjadrení k dovolaniu uviedol, že dovolanie A. nepovažuje za prípustné a preto ho navrhol odmietnuť. Za odňatie možnosti konať pred súdom nemožno považovať nevykonanie navrhnutého dokazovania (výsluch svedkyne D. navrhoval navrhovateľ). Odporca neospravedlnil svoju neúčast' na pojednávaní dostatočným spôsobom (§ 101 ods. 2 O.s.p.) a z dôležitých dôvodov (§ 119 ods. 1 O.s.p.), pre ktoré by sa nemohol pojednávania zúčastniť. Skutkové a právne závery odvolacieho súdu sú správne a v rozhodnutí dostatočne odôvodnené.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.), po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.) proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 1 O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že dovolanie je dôvodné.

V zmysle § 236 ods. 1 O.s.p. možno totiž dovolaním napadnúť právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu, iba ak to zákon pripúšťa.

Dovolanie A. smeruje proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým došlo k obmedzeniu spôsobilosti na právne vo vymedzenom rozsahu; z rozhodujúceho – obsahového hľadiska ide v tejto časti o zmeňujúci rozsudok, lebo ním odvolací súd v porovnaní s rozsudkom súdu prvého stupňa inak upravil práva a povinnosti účastníkov konania. Prípustnosť dovolania v takomto prípade vyplýva z ustanovenia § 238 ods. 1 O.s.p.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci. Dovolacie dôvody pritom neposudzuje len podľa toho, ako ich dovolateľ označil, ale podľa obsahu tohto opravného prostriedku.

Vzhľadom na zákonnú povinnosť (§ 242 ods. 1 druhá veta O.s.p.) skúmať vždy, či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní postihnutom niektorou z procesných väd uvedených v § 237 O.s.p., zaoberal sa dovolací súd predovšetkým otázkou, či konanie v tejto veci nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 písm. a/ až g/ O.s.p. (t. j. či v danej veci nejde o prípad nedostatku právomoci súdu, nedostatku spôsobilosti účastníka byť účastníkom konania, nedostatku riadneho zastúpenia procesne nespôsobilého účastníka, o prekážku veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, prípad nedostatku návrhu na začatie konania tam, kde konanie sa mohlo začať len na takýto návrh, prípad odňatia možnosti účastníka pred súdom konať, alebo prípad rozhodovania vylúčeným sudcom či súdom nesprávne obsadeným). Dovolateľ namietal, že doterajšie konanie trpí nedostatkami, ktoré pre svoju závažnosť zakladajú vadu konania v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. Predovšetkým súdom vyčítal, že ich rozhodnutia nie sú odôvodnené v zmysle § 157 ods. 2 O.s.p., považoval ich za nepreskúmateľné a arbitrárne (svojvoľné), lebo „nijako neodôvodňujú hranicu obmedzenia spôsobilosti“ A., ani zmenu prvostupňového rozhodnutia.

Podľa stabilizovanej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) zmyslom a účelom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je zaručiť každému *reálny* prístup k súdu (m. m. I. ÚS 62/97, II. ÚS 26/96). Obsah

práva na súdnu ochranu v čl. 46 ods. 1 ústavy nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich *diskriminovať pri jeho uplatňovaní*. Jeho obsahom je *i zákonom upravené relevantné konanie súdov*. Každé konanie súdu, ktoré je v rozpore so zákonom, je porušením ústavou zaručeného práva na súdnu ochranu (I. ÚS 26/94). K porušeniu základného práva na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy preto dochádza aj vtedy, ak sa niekto („každý“) domáha svojho práva na súde, ale súdna ochrana tomuto právu nie je priznaná, alebo nemôže byť priznaná v dôsledku konania súdu, ktoré je v rozpore so zákonom (porovnaj III. ÚS 7/08). Súdna ochrana v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy predpokladá predošlé uplatnenie zákonom ustanoveného postupu, ktorým sa osoba domáha svojho práva (resp. jeho ochrany) na súde (I. ÚS 24/97).

Konanie súdu v súlade so zákonom musí vykazovať určitú kvalitu a *v materiálnom ponímaní* zabezpečovať právo na súdnu ochranu. Procesný postup súdu pri konštituovaní rozhodnutia, ktorý nenachádza oporu v zákone, je preto potrebné považovať za závažnú vadu nenaplnujúcu *materiálnu stránku* práva na súdnu ochranu, práva na spravodlivý proces, ktorá v konečnom dôsledku objektívne bráni riadnemu (účinnému a efektívnemu) uplatneniu dôležitých procesných práv účastníkov konania, ktoré slúžia na ochranu ich práv a oprávnených záujmov v občianskom súdnom konaní (napr. Najvyšší súd SR sp. zn. 5 MCdo 13/2010, sp.zn. 7 Cdo 255/2012).

Jedným z princípov predstavujúcich súčasť práva na spravodlivý proces (čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 6 ods. 1 dohovoru) a vylučujúcich ľubovôľu pri rozhodovaní je aj povinnosť súdu presvedčivo a správne vyhodnotiť dôkazy a svoje rozhodnutia náležite odôvodniť (§ 132 a §157 ods. 1 O.s.p., m. m. I. ÚS 243/07). Z odôvodnenia súdneho rozhodnutia (§ 157 ods. 2 O.s.p.) musí vyplývať vzťah medzi skutkovými zisteniami a úvahami pri hodnotení dôkazov na jednej strane a právnymi závermi na strane druhej. Všeobecný súd by mal vo svojej argumentácii obsiahnutej v odôvodnení svojho rozhodnutia dbať tiež na jeho celkovú presvedčivosť, teda, inými slovami, na to, aby premisy zvolené v rozhodnutí, rovnako ako závery, ku ktorým na základe týchto premís dospel, boli pre širšiu právnickú (ale aj laickú) verejnosť prijateľné, racionálne, ale v neposlednom rade aj spravodlivé a presvedčivé (tiež odôvodnené). Všeobecný súd pritom musí súčasne vychádzať z materiálnej ochrany zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (§ 1 O.s.p.; obdobne napr. IV. ÚS 1/02, II. ÚS 174/04, III. ÚS 117/07, III. ÚS 332/09, I. ÚS 501/11). Z práva na spravodlivé súdne konanie v tejto súvislosti vyplýva

aj povinnosť všeobecného súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a dôkaznými návrhmi strán (avšak) s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie (I. ÚS 46/05, II. ÚS 76/07, obdobne Kraska c. Švajčiarsko z 29. apríla 1993, séria A, č. 254-B, s. 49, § 30). Štruktúra práva na odôvodnenie je rámcovo upravená v § 157 ods. 2 O.s.p. Táto norma sa uplatňuje aj v odvolacom konaní (§ 211 ods. 2 O.s.p.). Vo svojej ustálenej judikatúre ústavný súd zdôraznil, že odôvodnenia rozhodnutí prvostupňového súdu a odvolacieho súdu nemožno posudzovať izolovane (m. m. II. ÚS 78/05, III. ÚS 264/08, IV. ÚS 372/08, IV. ÚS 350/09), pretože prvostupňové a odvolacie konanie z hľadiska predmetu konania tvoria jeden celok (IV. ÚS 489/2011). Tento právny názor, ktorý zastáva i dovolací súd, zahŕňa požiadavku komplexného posudzovania všetkých rozhodnutí všeobecných súdov (tak prvostupňového súdu, ako aj odvolacieho súdu a prípadne aj dovolacieho súdu), ktoré boli vydané v priebehu príslušného súdneho konania (IV. ÚS 350/2009).

Za arbitrárny, resp. nie dostatočne zdôvodnený treba považovať rozsudok všeobecného súdu aj v situácii, keď všeobecný súd svoj právny záver nezdôvodní zo všetkých zákonných hľadísk, ktoré v danej veci prichádzajú do úvahy (nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. I. ÚS 154/05 z 28. februára 2006).

S prihliadnutím na obsah dovolania a v ňom vytýkané nesprávnosti, sa dovolací súd osobitne zaoberal otázkou, či postupom súdov nebola dovolateľovi odňatá možnosť konať pred súdom.

Odňatím možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.) sa rozumie taký závadný postup súdu, ktorý má za následok znemožnenie realizácie tých procesných práv účastníka konania, ktoré mu poskytuje Občiansky súdny poriadok. O procesnú vadu v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p. ide najmä vtedy, ak súd v konaní postupoval v rozpore so zákonom, prípadne ďalšími všeobecne záväznými právnymi predpismi a týmto postupom odňal účastníkovi konania jeho procesné práva.

Podstata námietok dovolateľa vo vzťahu k napadnutým rozhodnutiam okresného súdu a krajského súdu spočíva v jeho tvrdeniach, že inštitút pozbavenia, alebo obmedzenia spôsobilosti na právne úkony je zásahom do základných práv a slobôd (tiež zásahom do súkromia fyzickej osoby), ktorý musí byť primeraný sledovanému cieľu – týkajúci sa len tých právnych úkonov, u ktorých je podľa objektívneho hľadiska preukázané, že ich daná

osoba nie je schopná realizovať. Súd musí mať presvedčivé dôkazy, ktoré odôvodňujú opodstatnenosť a primeranosť zásahu v podobe obmedzenia, alebo pozbavenia spôsobilosti na konkrétne právne úkony. Presvedčivá argumentácia súdu v prospech takéhoto zásahu musí vyplývať z odôvodnenia prijatého rozhodnutia. Dovolateľ okrem namietať nedostatok, nepresvedčivosť a jednostrannosť dôvodov napadnutých súdnych rozhodnutí i neexistenciu rozhodujúceho dôkazu v konaní za ktorý v konaní považuje odborný znalecký posudok.

Odôvodnenie rozhodnutí všeobecných súdov je predmetom posudzovania v rozhodovacej činnosti dovolacieho súdu, ústavného súdu a aj štrasburských orgánov ochrany práv, z čoho rezultuje pomerne bohatá judikatúra k jeho významu z pohľadu práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. V odôvodnení rozhodnutia všeobecný súd odpovedá na konkrétne námietky účastníka konania, keď jasne a zrozumiteľne dá odpoveď na všetky kľúčové právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. Ústavný súd pripomína, že všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania (I. ÚS 241/07). Rovnako ESLP pripomenul, že súdne rozhodnutia musia v dostatočnej miere uvádzať dôvody, na ktorých sa zakladajú (García Ruiz c. Španielsku z 21. januára 1999). Judikatúra ESLP teda nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georiadis c. Grécko z 29. mája 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998). Z práva na spravodlivú súdnu ochranu vyplýva aj povinnosť súdu v odôvodnení rozhodnutia zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a návrhmi na vykonanie dôkazov strán s výhradou, že (ne)majú význam pre rozhodnutie (Kraska c. Švajčiarsko z 29. apríla 1993, II. ÚS 410/06).

V posudzovanej veci odvolací súd neodôvodnil dostatočným spôsobom namietané rozhodnutie, ktorú vadu nebolo možné konvalidovať ani obsahom odôvodnenia prvostupňového rozhodnutia (to bolo totiž odvolacím súdom zmenené).

K inštitútu obmedzenia spôsobilosti na právne úkony treba zdôrazniť, že jeho zákonná úprava a doterajšia prax súdov je determinovaná ústavným a medzinárodnoprávnym rozmerom, ktorý je pre rozhodovacia činnosť všeobecných (vnútroštátnych) súdov

podstatným, keďže pri interpretácii ustanovenia § 10 Občianskeho zákonníka je vždy potrebné vziať do úvahy ústavný rozmer zbavovania, alebo obmedzovania spôsobilosti na právne úkony, ktorým je predovšetkým rešpektovanie súkromia a ľudskej dôstojnosti fyzickej osoby (človeka). V medziach ústavného významu práv človeka pri ich zbavení, alebo obmedzení sa ex constitutione primárne sleduje záujem dotknutého človeka a až následne záujem verejný či tretích osôb. Nie je prípustné, aby v týchto prípadoch došlo k preferovaniu verejného záujmu a záujmu tretích osôb na úkor záujmu dotknutej osoby. K zbaveniu alebo obmedzeniu človeka v spôsobilosti na právne úkony možno pristúpiť až vtedy, ak sa vyčerpali všetky – menej represívne prostriedky, opatrenia (napr. trestného, priestupkového, či administratívneho práva) alebo, ak už sa iné obmedzenia nedajú použiť (resp. sa stali neúčinnými). Z uvedeného potom vyplýva, že obmedzenie spôsobilosti na právne úkony prichádza do úvahy až vtedy, ak je použitie iných prostriedkov vylúčené alebo je zjavné, že ich účinnosť nebude mať žiaden dopad na postihnutú osobu. Tieto skutočnosti je povinný skúmať súd ex offio (§ 120 O.s.p.), teda aj vtedy, ak to účastník konania nenavrhne. Uvedené platí o to viac, ak sa dotknutá osoba bráni tvrdením, že tu nie sú dôvody pre obmedzenie jej spôsobilosti (resp. tu existuje riziko, že ide o situáciu, za ktorej by mohol byť každý obmedzený v spôsobilosti na právne úkony). Inak povedané, dôvod pre obmedzenie spôsobilosti na právne úkony obстоjí vtedy, ak je z objektívneho hľadiska nepochybné, že ide o prípad, ktorý vylučuje schopnosť uskutočňovať konkrétne právne úkony. Samotné zistenie takéhoto dôvodu na obmedzenie spôsobilosti nestačí. Ďalším predpokladom je, preukázanie skutočností, že zistený dôvod vylučuje schopnosť človeka uskutočňovať konkrétne právne úkony. Zodpovedať túto otázku iba na základe znaleckého posudku spravidla nebude možné bez toho, aby súd v súlade s § 120 ods. 2 O.s.p. zároveň nevykonal aj ďalšie (navrhované, resp. ex offio) dokazovanie a toto náležite aj vyhodnotil. Pri jej riešení teda súd vychádza zo skutkových zistení nielen na základe posudku znalca, ale tiež v súvislosti s ostatnými výsledkami dokazovania. Súd preto v konaní o spôsobilosti na právne úkony musí vykonať aj iné dôkazy (a to najmä výsluch postihovaného človeka), a dôkazy smerujúce k posúdeniu jeho mnohovrstevných sociálnych a právnych interakcií (vzťah medzi postihovanou osobou a inými osobami v spoločnosti, osobitne vo vzťahu k osobe, ktorá iniciuje konanie o spôsobilosti na právne úkony), majetkových, rodinných a pod. Potrebné je posudzovať schopnosť uskutočňovať právne úkony s prihliadnutím na všetky individuálne pomery osoby, ako aj na sociálnu stránku prostredia v ktorom existuje. Iba súhrnným hodnotením všetkých týchto okolností možno dospieť k záveru, či sú splnené podmienky na obmedzenie spôsobilosti na právne úkony.

Pri rozhodovaní o dovolaní A. dovolací súd zobral do úvahy, že konaním o spôsobilosti na právne úkony možno výrazne a závažným spôsobom zasiahnuť do prirodzených práv človeka, v demokratickej spoločnosti sú preto kladené zvýšené požiadavky na súdy, aby starostlivo, zodpovedne, precízne a spravodlivo chránili hodnoty, aké reprezentujú podstatu ľudskej bytosti - jej slobodu. Výkon súdnej činnosti sa musí vyvarovať takým interpretačným a aplikačným postupom, následkom ktorých by mohlo dôjsť k neodôvodnenému (svojoľnému) obmedzeniu, či dokonca k popretiu uvedených práv človeka. Tejto kvalitatívnej požiadavke sa musí podriadiť celé súdne konanie o spôsobilosti k právnym úkonom. V prejednávanej veci tak tomu nebolo.

Súd prvého stupňa ako prvý úkon v rámci dokazovania vyžiadal znalecký posudok od MUDr. Gabriely Husovskej, ktorá ho písomne vyhotovila 17. decembra 2012 ako znalkyňa z odboru zdravotníctva, odvetvia psychiatria /liečba alkoholizmu a toxikománie, gerontopsychiatria/ (č. l. 19 až 30 súdneho spisu). Z jeho záverov vyplýva, že A. je spôsobilý si sám vybavovať svoje záležitosti finančné, písomné a iné. Je schopný vystupovať pred súdmi a inými orgánmi. Znalkyňa nedoporučila, aby bol A. pozbavený (a to ani čiastočne) na právne úkony. Súdom zvolený postup, pri ktorom bol znalecký posudok podaný na samom počiatku konania, nebol správny, lebo ustanovenej znalkyni neumožňoval, aby konfrontovala výsledky svojho odborného vyšetrenia s ostatnými výsledkami dokazovania a aby na základe tejto konfrontácie mohla bezpečne vysloviť svoje odborné závery na otázky, ktoré jej položil súd za účelom pozbavenia, prípadne obmedzenia spôsobilosti na právne úkony A.. Od výsluchu vyšetřovaného môže súd upustiť, ak nemožno tento výsluch vykonať vôbec alebo bez ujmy na zdravotnom stave vyšetřovaného (§ 187 ods. 2 O.s.p.), o taký prípad ale v danej veci nešlo, preto tu bola povinnosť súdu, aby najprv vypočul tohto, o pozbavenie spôsobilosti na právne úkony koho ide. Pre tento účel mal súd ešte pred nariadením znaleckého dokazovania obstarat' úplné a spoľahlivé skutkové zistenia o osobných pomeroch vyšetřovanej osoby, pričom nedostatok takých skutkových zistení nebolo možné nahradiť samotným posudkom znalca – psychiatra. Skutkové zistenia o tom, ako sa vyšetřovaný správa v každodennom živote, či a v akej miere požíva alkoholické nápoje, ako sa stará o svoje potreby, ako hospodári a nakladá s finančnými prostriedkami, ako sa chová v rozmanitých životných situáciách, však súd pred podaním znaleckého posudku neobstaral. Súd dovtedy nevypočul účastníkov konania (najmä A.) a nevyžiadal si ani stanovisko jeho opatrovníka (obce Ruská Nová Ves). Finančné záležitosti (poskytovanie pôžičiek a vymáhanie plnení

z nich), správy o správaní sa A. v obci zabezpečoval až odvolací súd (viď č. 1. 109 súdneho spisu). Konštatovanie zmeny záverov písomného znaleckého posudku č. 15/2012 (viď obsah ústne znalkyňou predneseného doplnenia znaleckého posudku na č. 1. 56 a 58 súdneho spisu, v ktorom pripustila možnosť „čiasťočného obmedzenia spôsobilosti na právne úkony“ A. pokiaľ ide o hospodárenie s finančnými prostriedkami v sume, „ktorú by určil súd, prípade 100 € mesačne“), oproti stavu uvedenému v jej písomne vyhotovenom posudku (č. 1. 19 až 30 súdneho spisu), nie je podložené žiadnymi argumentmi (vysvetlením, zdôvodnením), je založené výlučne na osobnom (i keď odbornom) názore znalkyne, avšak ako bezprostrednej reakcie na otázky právnych zástupcov navrhovateľa k písomnému znaleckému posudku, bez zabezpečenia všetkých podkladov (finančných a osobných, ktoré boli zabezpečené až v odvolacom konaní) a potom, čo ju súd oboznámil s obsahom výpovede navrhovateľa, A. a svedka I., ktoré zásadne zmenil jej „obraz“ o vyšetrovanom pokiaľ ide o používanie alkoholu menovaným a v tejto súvislosti možnosť úvah o čiastočnom obmedzení jeho spôsobilosti k právnym úkonom majetkovej povahy. Presvedčivosť pripustenia zmeny postoja znalkyne, ktorý predstavuje zásadnú korekciu jej písomného posudku, neumocňuje vytvorená procesná situácia za ktorej k nej došlo (a je nepochybne dôsledkom vady konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.), ale ani vyjadrenie samotnej znalkyne do zápisnice súdu z 18. júna 2013 (strana 58 spisu): „.... ak sú naďalej pochybnosti o závere znaleckého posudku, je tu priestor na vytvorenie kontrolného znaleckého posudku.“ Ďalšie znalecké dokazovanie však nebolo súdmi nariadené.

Za vadu konania treba považovať, ak rozhodnutie odvolacieho súdu vychádza z neúplne alebo nesprávne zisteného skutkového stavu veci. V konaní o spôsobilosti na právne úkony je pritom súd povinný vykonať aj iné dôkazy potrebné na zistenie skutkového stavu, než boli účastníkmi navrhované (§ 120 ods. 2 O.s.p.). Súd je povinný na zistenie rozhodujúceho skutkového stavu veci vykonať dokazovanie znaleckým posudkom a súčasne dokazovanie aj ďalšími dôkaznými prostriedkami.

V danom prípade nie je rozhodnutie odvolacieho súdu (rovnako ani rozhodnutie súdu prvého stupňa) založené na doplnení znaleckého posudku psychiatricky o tom, či a v akom rozsahu obstoja závery znaleckého posudku podaného pred súdom prvého stupňa, ktorým by boli zohľadnené všetky následne získané poznatky o tom, o koho pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti v konaní ide. Závery o potrebe obmedziť spôsobilosť k právnym

úkonom prijaté odvolacím súdom (i súdom prvého stupňa) bez doplnenia znaleckého posudku, ktorý by zohľadňoval komplexné a aktuálne získané poznatky o A., nemožno považovať za presvedčivo odôvodnené (§ 157 ods. 2 O.s.p. v spojení s § 211 ods. 2 O.s.p.). V tomto smere došlo k zaťaženiu konania pred súdmi nižších stupňov procesnou vadou v zmysle §237 písm. f/ O.s.p.

Dovolateľ namieta, že zmeňujúci rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Nesprávne právne posúdenie je chybnou aplikáciou práva na zistený skutkový stav; dochádza k nej vtedy, ak súd nepoužil správny (náležitý) právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

V prípade, že súdne konanie je postihnuté vadami v zmysle § 241 ods. 2 písm. a/ a b/ O.s.p., dovolací súd zruší v ňom vydané rozhodnutie bez toho, aby sa zaoberal ďalšími výslovne uplatnenými dovolacími dôvodmi. Vzhľadom na to sa dovolací súd nezaoberal otázkou, či napadnutý rozsudok odvolacieho súdu spočíva na (ne)správnom právnom posúdení veci.

Vzhľadom na procesné vady konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. a/ a b/ O.s.p. dovolací súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu v spojení s rozsudkom súdu prvého stupňa a doplniacim rozsudkom súdu prvého stupňa zrušil podľa § 243b ods. 1 O.s.p. a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie (§ 243b ods. 2 O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Za odňatie možnosti konať pred súdom možno totiž považovať každý nesprávny postup súdu, ktorý v opravnom konaní bráni možnosti vecného preskúmania veci a v ňom dosiahnuť meritórne rozhodnutie.

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3:0.

P o u ě n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 8. októbra 2014

JUDr. Oľga T r n k o v á, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Zuzana Pudmarčíková